

De pijlkraker is 's nachts minder schuw als overdag en beantwoordt het licht van je duiklamp met een lichtshow.

Het nachtleven

Ook als het donker is valt er onder water genoeg te beleven, alleen veel mensen weten dat niet. Natuurlijk lokt het heerlijke eten en het koude bier, maar maak toch eens van de gelegenheid gebruik om na zonsondergang te duiken. Waarom? Dat vertellen we je hier!

Veel dieren vertonen 's nachts ander gedrag, al dan niet ingegeven door de lamp. Haaien hebben daar nog wel eens last van en komen nieuwsgierig een kijkje bij je nemen.

Mijn buddy Sanne en ik zijn fanatieke nachtduikers, maar dat is niet altijd zo geweest. Na de eerste nachtduik van Sanne, die plaatsvond tussen de veenruggen in het steenkoude water van de Reeuwijkse plassen, was ze niet bepaald wild enthousiast. Tijdens duikvakanties hielden we het dan ook bij hooguit één nachtduik van maximaal één uur. Tegenwoordig is dat anders. Zolang oorontsteking, wind of plaatselijke festiviteiten geen roet in het eten gooien liggen we nu tijdens onze duikvakanties iedere avond in het water, en dan minimaal anderhalf uur. We zoeken onze vakantiebestemming er zelfs speciaal op uit. Daarbij is een huisrif waar we zonder gids onbepaald over het rif kunnen scharrelen een must. Hoe dit zo gekomen is? Ik zal het proberen uit te leggen...

AANTREKKINGSKRACHT

's Nachts is de beleving van het onderwaterleven anders. Dit komt met name doordat je met een lamp duikt. Kleuren lichten meteen op, oogjes glinsteren en vanuit je ooghoeken zie je af en toe iets wegschieten. Door de lamp ben je meer gefocust en geneigd dichter naar een onderwerp toe te gaan om beter en gedetailleerder te kijken. Buiten de lichtbundel van je lamp zie je niets. Aan de andere kant zal je ook merken dat het 's nachts nooit helemaal donker is. Doe je lamp eens uit en laat je verrassen door het licht van maan en sterren of het mysterieuze verschijnsel bioluminescentie. Veel dieren vertonen 's nachts ander gedrag, al dan niet ingegeven door de lamp. Haaien

hebben daar nog wel eens last van en komen nieuwsgierig een kijkje bij je nemen. Dat is best even schrikken als zo'n exemplaar ineens in je lichtbundeltje verschijnt. Ook (pijl)inktvisen komen vaak op je lamp af en reageren daarop met een prachtige lichtshow. Daar kan geen discotheek tegen op. Met andere woorden tijdens nachtduiken betreed je een andere wereld. Veel van de kleurenpracht die je overdag omringt, is 's nacht 'verdwenen' en wat overdag rondzwemt, schuilt tijdens de donkere uren vaak in, tussen of onder het koraal, maar laat zich juist dan heel makkelijk benaderen. Wat identificatie niet altijd even makkelijk maakt, is het verschijnsel 'night coloration'. Zeebarbelen, kardinaalsbaarsjes, fuseliers en konijnvissen kunnen 's nachts een andere kleur hebben dan overdag. Rifgrootoogbaarzen kiezen de nacht juist voor de jacht. Overdag hangt ie een beetje doelloos rond bij het koraal, maar 's nachts maken zijn grote ogen hem een geduchte jager. Ook kardinaalsbaarzen, eekhoorn- en soldatenvissen gaan 's nachts de baan op, net zoals murenes en de kleine soorten schorpioenvissen. Tot mijn favorieten behoren de sterrenkijkers, die natuurlijk niet voor niets zo heten: overdag verbergen ze zich meestal onder het zand en 's nachts komen ze te voorschijn. Hun afzichtelijke tronie maakt ze wat mij betreft onweerstaanbaar. Tel daarbij op dat ze hun op een worm lijkende tong als aas gebruiken en menig fantasyschrijver mocht willen dat hij ze had uitgevonden. Sommige vissen zijn ook behoorlijk uitgekookt. Zo maakt de koraalduivel graag gebruik van lamplicht om te jagen; en net

De koraalkathaai jaagt in de schemering en 's nachts bij ondiepe koraalriffen.

De tweekleppigensoort *Gloripallium* heeft niet alleen 'oogjes', maar kan ook nog zwemmen (links).

Murenes zijn nachtjagers. Na zonsondergang kun je ze vaak vrij zwemmend waarnemen (midden).

Met zijn tong als aas probeert deze sterrenkijker een visje te verschalken (rechts).

Een anemoondrager neemt
wanneer hij van schelp wisselt
zijn tuintje mee.

Bij de paring van de
mandarijvisjes worden
sperma en eitjes
gelijktijdig losgelaten.

Deze jonge rode vleermuisvis probeert voor een platworm door te gaan.

als jij je klaarmaakt om af te drukken voor een foto, zwemt ze onder je door om je onderwerp te verschalken.

Op Sipadan kregen we wat dat betreft met wel een heel brutaal duo te maken. Toen wij het water ingingen, lagen een rode snapper en een blauwvinnmakreel ons op de rand van het rif al op te wachten. Ze hadden duidelijk als doel om in het licht van onze lamp eens uitgebreid te dineren. Zo'n beetje alles waar ik mijn lamp op zette, bleek potentiële prooi. Halsbrekende toeren haalden ze uit om tussen ons en de rifwand in te komen en zo alles wat bewoog te verschalken. Alleen de op het rif slapende Humpheads en de zachtjes langs zeilende schildpadden waren veilig.

WEEKDIEREN

Het onderwaterleven is niet alleen wat vissen betreft 's nachts anders. Zo kun je andere soorten garnalen en krabben zien. En hetzelfde geldt voor schelpen, zee-egels, zeesterren, wormen en naaktslakken. Ze hebben allemaal hun nachtelijke vertegenwoordigers. Iets wat je na een paar nachtduiken al snel zal merken is dat

vooral de weekdieren, waaronder slakken en koptotigen, 's nacht goed vertegenwoordigd zijn. Met name schelpenliefhebbers moeten echt eens in het donker het water in. De meeste schelpen zijn immers nachtdieren. En wie wel eens een *Strombus* onder water is tegengekomen, een zeeslak die met zijn ogen hoog op een steeltje met zijn slurfje rondtast naar iets eetbaars, kan zich daarna niet meer voorstellen dat iemand zoiets moois en vertederends in een doosje wil stoppen. Ook andere slakken zijn absoluut de moeite waard om in het donker het water voor in te gaan. Denk maar aan de *Naticidae* met hun fantastische tekening, of de vreemd gevormde *coriocella's* die door hun inwendige schelp nog wel eens voor een naaktslak worden aangezien. Sommige soorten laten zich uitgebreid fotograferen. Andere kruipen bij een beetje licht weer gauw in het zand of terug onder de stenen, soms met verrassende snelheid, zoals de *Stomatella*. Een tweede groep weekdieren die je 's nachts kunt zien, zijn de koptotigen. Uit het feit dat *Octopus cyanea* in het Engels 'Day octopus' wordt genoemd kan je al afleiden dat veel

andere soorten vooral 's nachts actief zijn. Een daarvan is de 'Starry night octopus', genoemd naar de talloze witte stippen over zijn lijf en armen. Zoals alle koptotigen kunnen ook deze van kleur veranderen, al zijn ze meestal rood.

Maar ook sepias en pijlinktvissen zijn 's nacht volop actief. Deze laatste zijn absoluut mijn favoriet. Hangen ze overdag, schichtig en grijs, in scholen ergens boven je, 's nachts worden ze uitermate gebiologeerd door je lamp. Vaak vertonen ze in het licht daarvan een steeds wisselende kleurenpracht. En als ze er na een flits niet vandoor gaan, jou achterlatend in een wolk van inkt, verschieten ze wel van kleur. Voor naaktslakken hoef je je bier niet te laten staan, of het moest voor de Spaanse danseres zijn die je zowel in Egypte als Azië kunt spotten.

's Nachts zie je ook veel meer schaaldieren dan overdag. Van de garnalen zijn dat de Saron soorten en de dansgarnaal. Maar vooral krabben zijn 's nachts volop bezig hun kostje bij elkaar te scharrelen en een groep die daarbij opvalt zijn de decoratie krabben. Een van de mooiste voorbeelden

Bij het minste licht verschuilt de prachtig gekleurde flat rock crab, *Percnon planissimum*, zich onder een steen.

Cyclocoeloma tuberculata tooit zich vooral met *Corallimorphs*, in tegenstelling tot de decoratie krab *Camposcia retusa*, die vooral sponzen gebruikt.

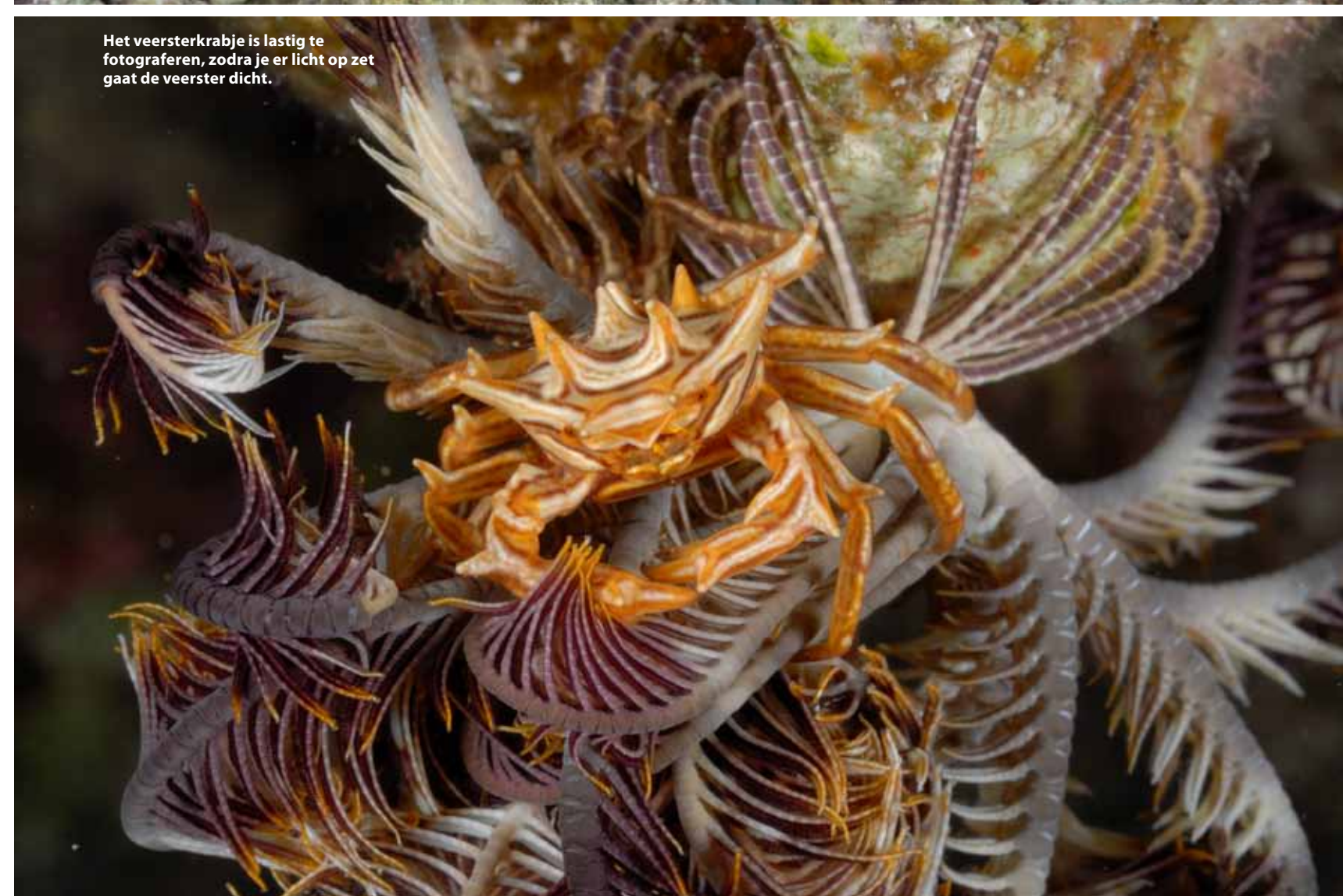
De zeeslakken *Strombidae* zijn misschien wel de meest aandoenlijke schelpenfamilie.

Sommige soorten schorpioenvissen zie je vrijwel alleen 's nachts. Zoals dit kleine, prachtig gekleurde exemplaar.

Een papegaavis heeft een vaste slaapplek op het koraalrif. Zijn zuigvis houdt 'm ook 's nachts gezelschap.

Het veensterkrabje is lastig te fotograferen, zodra je er licht op zet gaat de veenster dicht.

hiervan is de *Cyclocoeloma tuberculata*. Deze tooit zicht vooral met *corallimorphs* en zit 's nachts vaak ergens boven op het koraal. Ondanks al zijn camouflage is hij dan niet te missen. Een andere veel gevonden soort is de camouflage spinkrab, die sponzen als favoriet decoratiemateriaal heeft. Maar er zijn veel meer camouflagekrabben 's nachts actief, samen met zwemkrabben, schaamkrabben en round crabs.

Als laatste wil ik de bobbitworm niet overslaan: prachtige kleuren gecombineerd met dodelijke kaken. Met een bijnaam als penisbijter begrijpt iedereen waarom ik daar ruim omheen zwem. Ruim, het dier wordt drie meter lang. Maar wat een kleuren!

LICHT

Zoals ik al eerder aangaf is een huisrif waarop we vrij kunnen nachtduiken voor ons een vereiste. En daar duiken we gerust de hele week op; de ene keer linksaf de volgende keer rechtsaf en dan weer linksaf. En steeds zien we weer andere dingen. Op het huisrif van Kubu zat recht voor het resort een grote bekerspons. Iedere avond brachten we hem (of haar?) een bezoekje en bijna iedere keer vonden we wel weer iets anders, van verschillende porseleinkrabbetjes tot slapende koraalklimmers en van vlaggenbaarsjes, poetsgarnalen en heremietkreeftjes tot galathea's. Een heus appartementengebouw voor macroleven. Nachtduiken en licht, hoe nodig ook, verdragen elkaar maar slecht. Daarom hebben wij de grote, zware 50 watt duiklamp al lang vervangen door een klein backup-ledlampje dat vervolgens ook nog eens is afgeplakt met matte folie.

Om 's nachts te fotograferen gebruik ik verder dezelfde uitrusting als overdag. Het enige probleem blijft daarbij het licht. Eigenlijk heb je twee lichtbronnen nodig. Eén met net genoeg licht om scherp te stellen en één om dingen goed te kunnen bekijken. Er zijn fotografen die om dingen zo min mogelijk te verstoren een roodfilter op hun pilotlampje zetten. Dat heb ik ook geprobeerd, maar ik kon daardoor vaak mijn onderwerp in de zoeker niet meer terugvinden. Nu doe ik het liever met zo weinig mogelijk licht. Soms laat ik mijn pilotlamp uit en laad dan net genoeg licht van mijn ledlamp tussen mijn vingers door vallen om scherp te stellen of ik leg mijn lamp een eindje verderop. Vervolgens schijnt Sanne dan met een minimum aan licht bij, soms van grote afstand. Een andere keer, bij een heldere nacht, benader ik mijn onderwerp in

Een bobbitworm:
Alien vs duiker.

het licht van maan en sterren om vervolgens heel snel mijn pilotlamp aan te zetten, de foto te maken en het licht weer uit te doen. Verder helpt het om de pilotlamp ver van de camera te houden. Veel van het kleine spul blijft dicht bij de lichtbron en komt dan niet voor je lens terecht. Stroming helpt ook, maar dat maakt de nachtduik weer onrustig. En als deze tips tegen al dat kleine spul niet helpen, kun je altijd nog je lamp even boven

een anemoon hangen. Alles wat zich in het licht van je lamp onvoorzichtig in de buurt van de tentakels waagt, gaat naar binnen.

ENTHOUSIAST

Hopelijk heb ik jullie met dit verhaal enthousiast kunnen maken voor het nachtduiken. Maar niet allemaal tegelijk natuurlijk, het moet 's nachts wel een beetje donker blijven onder water...